

Nr 184

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utlämnande av stödlån till jordbrukare, m. m.; given Stockholms slott den 1 november 1957.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

BERTIL

Gösta Netzen

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att amorteringslån (stödlån) under vissa villkor skall kunna beviljas de jordbrukare, som år 1957 tillfogats mera betydande skördeskador på grund av ogynnsam väderlek. Lånen föreslås skola löpa med 5,75 procent ränta med möjlighet för Kungl. Maj:t att ändra räntesatsen, om det allmänna ränteläget skulle föranleda därtill. Låntagare med brukningsenhet av högst 20 hektar åker må åtnjuta räntefrihet i 2 år för högst 3 000 kr. av lånebeloppet. I fråga om lånebelopp, för vilket ränta skall utgå, skall de första 2 årens ränta läggas till kapitalbeloppet. Lånen, som skall vara amorteringsfria i 2 år, skall amorteras under en tid av 5 år eller, om särskilda skäl föreligger, högst 10 år, i undantagsfall 15 år. Låneverksamheten skall handhas av lantbruksnämnderna under medverkan av riksbanken. Förvaltningen av lånen skall åvila riksbanken. Det begäres, att behållningen å det under Statens utlåningsfonder: Fonden för supplementär jordbrukskredit anvisade investeringsanslaget skall överföras till Fon-

den för låneunderstöd och användas till bestridande av kostnaderna för stödlånen.

Vidare föreslås som en extraordinär anordning, att de medel, som inflyter genom införsel- och tillverkningsavgifter för fodermedel ävensom influtit och inflyter genom införselavgifter för ärter, bönor och hampfrö, skall få användas — förutom till redan beslutade ändamål — jämväl till att täcka föreningen Svensk spannmålshandels merkostnader för stödköpsverksamhet beträffande groddskadad vete och råg.

Slutligen hemställs i propositionen om godkännande av en i anledning av upphörandet av det avtalsbundna förhållandet mellan kronan och Svenska sockerfabriks aktiebolaget av statens jordbruksnämnd föreslagen slutuppgörelse.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
1 november 1957.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, fråga om utlämnande av stödlån till jordbrukare, m. m. samt anför därvid.

Genom beslut den 20 september 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens jordbruksnämnd att i samråd med lantbruksstyrelsen utreda omfattningen och arten av de mera väsentliga skador, som uppkommit å 1957 års skörd till följd av väderleksförhållandena, samt att till jordbruksdepartementet inkomma med resultatet av utredningen.

I en till jordbruksdepartementet den 5 oktober 1957 inkommen skrivelse har *statens jordbruksnämnd* dels anmält, att omförmälda undersökning igångsatts, dels i avbidan på resultatet av denna föreslagit vissa åtgärder för lindrande av de ekonomiska verkningarna av de inträffade skördeskadorna. Jordbruksnämnden har sålunda i samråd med lantbruksstyrelsen hemställt, att nu odisponerade medel i den å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder redovisade Fonden för supplementär jordbrukskredit överföres till Fonden för låneunderstöd och användes till utbetalande av stödlån samt att grunderna för sådan lånehjälp utformas i väsentliga delar i överensstämmelse med stadgandena i kungörelsen den 25 november 1955 (nr 593) om stödlån till jordbrukare. Vidare har jordbruksnämnden hemställt om bemyndigande att, efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, använda under regleringsåret 1957/58 vid införsel av fodermedel eller tillverkning inom landet av oljekraftfoder influtna eller inflytande avgiftsmedel till fördelning — utom till redan avsedda ändamål inom prisregleringarna för ägg, slaktvaror samt mjölk och mejeriprodukter — jämväl till Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening, som ersättning för de merkostnader, vilka under regleringsåret 1957/58 kan komma att uppstå hos föreningen i anledning av föreningens stödköpsverksamhet i fråga om vete och råg, som på grund av mälningskador icke uppfyller kvalitetsfordringarna för för-

eningens inlösen. Slutligen har jordbruksnämnden hemställt om bemyndigande att på samma sätt som beträffande införselavgifterna för fodermedel få disponera medel, som under tidigare regleringsår influtit eller under innevarande regleringsår inflyter genom upptagande av införselavgifter för arter och bönor, tjänliga till människoföda, ävensom hampfrö.

Jordbruksnämnden har anmält, att de av nämnden sålunda framlagda förslagen vid överläggningar med nämnden biträtts av jordbrukets förhandlingsdelegation.

Över jordbruksnämndens framställning har fullmäktige i riksbanken, efter remiss, avgivit utlåtande den 17 oktober 1957.

I detta sammanhang torde vidare få anmälas, att *statens jordbruksnämnd* i skrivelse den 2 juli 1957 *dels* anmält, att avvecklingen av det avtalsbundna förhållandet mellan kronan och Svenska sockerfabriks aktiebolaget resulterat å ena sidan i en fordran för kronan på grund av bolagets bokslut den 30 april 1956 å 9 700 000 kr. och å andra sidan i en skuld för kronan å 17 500 000 kr., successivt förfallande med 2 500 000 kr. under vart och ett av åren 1957—1963, *dels* hemställt om godkännande av en slutuppgörelse per den 1 oktober 1957 mellan kronan och bolaget, varigenom bolaget som full betalning för sin nettofordran å kronan tillerkännes ett belopp av 4 300 000 kr., med rätt för bolaget att å detta belopp tillgodoräkna sig ränta efter 5 procent om året från nyssnämnda dag, *dels* hemställt om bemyndigande att för den avsedda utbetalningen taga i anspråk medel ur reservationsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Över förevarande framställning har, efter remiss, utlåtanden avgivits av statskontoret och riksräkenskapsverket den 12 augusti och 17 september 1957.

I fråga om bakgrunden till sin framställning om vissa åtgärder i anledning av 1957 års skördeskador anför *statens jordbruksnämnd* bl. a. följande.

Vid överläggningar mellan jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen å ena, samt jordbrukets förhandlingsdelegation å andra sidan, har det ansetts lämpligast att låta den av Kungl. Maj:t anbefallda undersökningen av omfattningen och arten av 1957 års mera väsentliga skördeskador anknyta till skördeuppskattningen per den 15 oktober 1957. Anledningen härtill är, att det först vid denna tidpunkt torde vara möjligt att mera definitivt överblicka i vilken utsträckning och i vilket skick årets skörd överhuvudtaget kan beräknas bli bärgad. Redan nu är det emellertid klart, att mycket omfattande skador både på brödsäd och på fodersäd uppstått i större delen av landet och att de ekonomiska konsekvenserna härav för jordbrukarna blir av allvarlig art. Bl. a. kommer skadorna att medföra allvarliga kreditsvårigheter för många jordbrukare. Dessa kreditsvårigheter kommer att göra sig gällande redan innevarande höst, eftersom de inkomster jordbrukarna normalt kunnat påräkna genom försäljning av sina spannmålsgrödor i många fall kommer att avsevärt minskas och kanske t. o. m. helt utebli.

De föreliggande skördeskadorna har uppenbarligen till allra största delen uppstått efter utgången av augusti månad. De anordningar för reglering av skördeskador genom en modifierad tillämpning av den s. k. 4-procentregeln,

vilka enligt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen förutsatts för innevarande regleringsår (IX ht 1957, s. 308; JoU 1957: 31, s. 44—45), torde därför icke komma i tillämpning, då dessa anordningar avser en reglering på grundval av skördeuppskattningen per den 31 augusti 1957. Vid granskning av en på denna uppskattning grundad beräkning av jordbrukets produktionsvolym har också jordbruksnämndens kalkylsakkunniga konstaterat, att i produktionsvolymen icke vid sagda tidpunkt inträffat någon sådan förändring, som skall föranleda tillämpning av 4-procentregeln.

Andra utvägar än de genom nyssnämnda beslut anvisade måste därför enligt jordbruksnämnden sökas för lindrande i möjligaste mån av de ekonomiska skadeverkningarna av skördeförsämringen. Först när resultatet föreligger av den igångsatta inventeringen kan en fullständigare överblick erhållas över skördeskadorna och det därav föranledda stödbehovet. Vissa åtgärder från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida i anledning av den uppkomna situationen har emellertid synts nämnden vara av beskaffenhet att kunna och böra vidtagas redan nu. Nämnden erinrar därvid om att jordbruket under senare år vid olika tillfällen genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen beretts särskilda lånemöjligheter för att lindra kreditsvårigheter, som uppstått till följd av skördeskador eller fetslagen skörd. Det synes nämnden uppenbart, att dylika stödåtgärder är i hög grad motiverade även i år. Det är enligt nämndens mening också angeläget, att stödåtgärderna kommer till stånd snabbt, så att de jordbrukare, som nu drabbats av förluster, kan få åtminstone de allvarligaste av sina ekonomiska svårigheter avhjälpna utan alltför stort dröjsmål.

Jordbruksnämnden erinrar i detta sammanhang om att ett förhållandevis betydande belopp av statsmedel, som redan anvisats för utlämnande av driftkredit till jordbrukare, ännu i huvudsak kvarstår outnyttjat. Mot bakgrunden av det förhållandet, att den tillämpade allmänna kreditåtstramningen hade blivit särskilt kännbar för det mindre jordbruket och de mindre företagen inom trädgårdsnäringen, samtidigt som jordbruks- och trädgårdsnäringarnas kreditbehov avsevärt hade stegrats genom de skador, som väderleken hade åstadkommit på 1954 och 1955 års skördar, beslöt 1956 års riksdag inrättande av en statlig utlåningsfond för supplementär jordbrukskredit. Såsom fondkapital för ändamålet anvisades å tilläggsstat I till riksdagen för budgetåret 1956/57 under kapitalbudgeten: Statens utlåningsfonder ett investeringsanslag å 50 000 000 kr. (prop. 1956: 200; JoU 44; rskr. 421). Av det sålunda anslagna beloppet har enligt vad nämnden inhämtat intill den 1 september 1957 för utbetalning av lån tagits i anspråk endast omkring 5 700 000 kr. Intill samma dag hade vidare låneansökningar inkommit å tillhoppa omkring 9 100 000 kr., däri inbegripet nyssnämnda redan beviljade lån.

Jordbruksnämnden framhåller, att de i sagda fond disponibla medlen emellertid ej utan vidare kan utnyttjas för att bringa en effektiv hjälp åt de jordbrukare, som nu träffats av skördeskador, utan härför erfordras ändring i olika avseenden av de bestämmelser, som nu gäller i fråga om utlämnande av lån ur fonden, samt anför härom i huvudsak följande.

De nuvarande utlåningsbestämmelserna ger sålunda exempelvis ingen prioritet åt de jordbrukare, som träffats av skördeskadorna innevarande år. Av ännu större betydelse sakligt sett är, att de bestämmelser, som gäller i fråga om kravet på säkerhet för lån ur fonden, är av sådan beskaffenhet, att de riskerar att omöjliggöra utlämnande av lån till många av de jordbrukare, som nu är i behov därav. Enligt nu gällande bestämmelser skall nämligen för lån krävas fullgod bankmässig säkerhet och många av de jordbrukare, som nu är i behov av stöd, torde vara i sådant läge, att de, även om de i och för sig har goda förutsättningar för att kunna fullgöra sin betalningskyldighet, icke har möjlighet att prestera fullgod bankmässig säkerhet. Det kan vidare påpekas, att bestämmelserna om lån ur fonden för supplementär jordbrukskredit icke ger någon generell möjlighet att lämna anstånd med amortering under den första delen av lånets löptid, medan sådant anstånd i flertalet fall torde vara angeläget för de jordbrukare, om vilka nu är fråga.

Under nu angivna förhållanden har enligt jordbruksnämnden en lämplig första åtgärd från det allmännas sida för att bringa lättnad åt de jordbrukare, som träffats av kreditsvårigheterna, synts vara, att medlen i fonden för supplementär jordbrukskredit ställes till förfogande för att på villkor, som kan anses lämpade för ändamålet, utlämnas i form av stödlån till jordbrukare, som lidit väsentlig förlust till följd av 1957 års skördeskadorna. Nämnden föreslår därför i samråd med lantbruksstyrelsen, att nu odisponerade medel i Fonden för supplementär jordbrukskredit överföres till Fonden för låneunderstöd och användes till utbetalande av stödlån samt att grunderna för sådan lånehjälp utformas i väsentliga delar i överensstämmelse med stadgandena i kungörelsen den 25 november 1955 (nr 593) om stödlån till jordbrukare.

Förslaget innebär, att jordbrukare, som på grund av felslagen skörd år 1957 lidit väsentlig förlust och av denna anledning är i behov av ekonomiskt bistånd, skall, därest han gjort vad på honom ankommer för att motverka förlusten, kunna erhålla lån av det allmänna i den utsträckning nyss nämnda medel föreslår därtill. Med hänsyn till de i år föreliggande skördeförhållandena torde enligt jordbruksnämndens mening, i motsats till vad fallet var år 1955, dylika lånemöjligheter icke behöva öppnas för handelsträdgårdsmästare i anledning av förluster på grund av felslagen skörd av köksväxter, jordgubbar och hallon. Nämnden erinrar därvid om att skördeskadorna år 1955, i motsats till årets skador, var förorsakade av svår högsommartorka.

I fråga om grunderna för lånehjälpen förordar jordbruksnämnden som nyss nämnts i väsentliga delar samma bestämmelser som för 1955 års stödlån. Vissa avvikelser har nämnden emellertid ansett vara motiverade. Nämnden har sålunda föreslagit, att den i 1955 års stödlånebestämmelser medgivna 2-åriga räntefriheten slopas, att räntesatsen höjes från 4,5 till 5,75 procent samt att i fråga om dröjsmålsränta de vid lån från statens utlåningsfonder härför angivna grunderna tillämpas. Nämndens framställning i fråga om grunderna för lånehjälpen är i huvudsak följande.

Liksom år 1955 synes i allmänhet *låne maximum* böra motsvara två tredjedelar av den förlust sökanden beräknas ha lidit. Nämnden vill dock fram-

hålla, att man på grund av skadornas omfattning ej sällan torde få räkna med att ett lånebelopp, motsvarande två tredjedelar av den lidna förlusten, icke är tillräckligt för att motverka kreditvärigheterna och att det sålunda ej sällan kan bli nödvändigt att utlämna lån till högre belopp.

Även 1955 års bestämmelser om *säkerhet för lån* synes i den föreliggande situationen ändamålsenliga. I princip bör alltså krävas säkerhet, som lantbruksnämnden finner tillfredsställande ur det allmännas synpunkt, men eftergift bör kunna göras härifrån, om det möter svårighet för sökanden att ställa dylik säkerhet eller om sådan eftergift eljest finnes motiverad med hänsyn till beloppets ringa storlek eller omständigheterna i övrigt. Härvid förutsätter jordbruksnämnden, att för lån å belopp ej överstigande 3 000 kr. säkerhet som regel ej kommer att krävas. Avgörande för frågan om eftergift av säkerhet bör dock alltid vara, huruvida lantbruksnämnden finner sannolikt, att sökanden kommer att fullgöra sin betalningsskyldighet.

Då *räntesatsen* för 1955 års stödlån fixerades till 4,5 procent om året, förutsattes samtidigt, att Kungl. Maj:t, därest det allmänna ränteläget skulle föranleda därtill, skulle äga att under löpande lånetid besluta om ändring av denna räntesats. I konsekvens härmed torde med hänsyn till de diskontohöjningar, som numera har genomförts, räntesatsen för de nu föreslagna stödlånen böra anges till 5,75 procent. Det bör härvid understrykas, att denna räntesats bör tillämpas endast så länge det nuvarande ränteläget äger bestånd. Nämnden förutsätter sålunda, att Kungl. Maj:t, därest det allmänna ränteläget skulle nedjusteras, kommer att vidtaga motsvarande sänkning å nu ifrågavarande lån. I fråga om *dröjsmålsränta* bör enligt nämnden lämpligen de i kungörelsen den 31 december 1943 (nr 936) angående ränta å lån från statens utlåningsfonder härför angivna grunderna kunna tillämpas.

I likhet med vad som uttalades i lantbruksstyrelsens och jordbruksnämndens gemensamma skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 augusti 1955 angående stödlån för 1955 års skördeskador anser nämnden — och enligt vad nämnden har inhämtat även lantbruksstyrelsen — tillräckliga skäl ej föreligga att bibehålla den i tidigare stödlånekungörelser, och sedermera även i 1955 års kungörelse, medgivna *2-åriga räntefriheten*.

I fråga om *amorteringen* bör enligt nämndens mening 1955 års bestämmelser oförändrade kunna tillämpas även på 1957 års stödlån. Detta betyder, att lånen blir amorteringsfria under 2 år och att amortering därefter skall ske på 5 år, dock att amorteringstiden, om särskilda skäl föreligger, kan förlängas till 10 år eller i undantagsfall till högst 15 år.

Även i fråga om *administrationen* av låneverksamheten bör enligt jordbruksnämndens mening samma bestämmelser kunna tillämpas som de i 1955 års kungörelse meddelade. Nämnden anför härom följande.

Förslaget innebär, att administrationen uppdelas mellan lantbruksnämnderna, riksbanken och Kungl. Maj:t på följande sätt. Lantbruksnämnd prövar lånebehovet och fastställer lånebelopp och amorteringstid. Lantbruksnämnd bestämmer vidare, huruvida säkerhet skall krävas och beslutar angående beskaffenheten av sådan. Ytterligare beslutar lantbruksnämnden under vissa förutsättningar om uppsägning av lån till omedelbar betalning, nämligen om lånet föranletts av oriktiga uppgifter, vid åsidosättande av betalningsförpliktelserna och vid överlåtelse av fastigheten eller arrendet. Lantbruksnämnderna samarbetar i sin låneverksamhet med hushållningssällskapen. Riksbanken införskaffar och granskar erforderliga länehandlingar, utbetalar lånen och handbar, med nyss angivet undanlag angående uppsäg-

ning av lån, förvaltningen av beviljade lån. Uppkommande frågor om avskrivning av utlämnade lån underställes Kungl. Maj:t. Vidare innebär en tillämpning av 1955 års bestämmelser, att lantbruksnämndernas verksamhet med lånen står under tillsyn av lantbruksstyrelsen, som även utfärdar erforderliga närmare tillämpningsföreskrifter inom styrelsens verksamhetsområde, medan riksbanken meddelar de för dennas del behövliga tillämpningsföreskrifterna.

Sista ansökningsdag för stödlånen föreslås av jordbruksnämnden bli den 30 november 1957, med möjlighet för lantbruksnämnd att, om särskilda skäl föreligger, upptaga även ansökning, som inkommit efter nyssnämnda dag. Den 30 november bör enligt nämnden som regel föreskrivas som förfalldag för ränta och amortering.

Jordbruksnämnden framhåller vidare, att det ännu icke är möjligt att bilda sig en säker uppfattning om storleken av skadorna på årets skörd och följaktligen ej heller om storleken av det stödbehov, som kan komma att föreligga. Det kan alltså ännu ej bedömas, om de medel, som enligt nämndens nu framlagda förslag skall ställas till förfogande, kommer att visa sig tillräckliga för ändamålet. Nämnden framhåller emellertid, att det är angeläget, att beslut snarast möjligt fattas om den föreslagna stödlåneverksamheten samt anför, att därest det, sedan undersökningen av skördeskadornas omfattning slutförts, skulle visa sig, att ytterligare medel är erforderliga, nämnden har för avsikt att senare inkomma med framställning om medelsanvisning härför.

Fullmäktige i riksbanken anför i sitt remissutlåtande, att fullmäktige i likhet med jordbruksnämnden anser, att de skördeskador, som inträffat i år, gör åtgärder till stöd för de av skadorna drabbade jordbrukarna nödvändiga. Fullmäktige tillstyrker därför, att stödlångivning på nytt kommer till stånd och har ingenting att erinra emot att behållningen å anslaget till fonden för supplementär jordbrukskredit omdisponeras att användas för detta ändamål. Fullmäktige utgår emellertid ifrån att ansökningar om lån ur fonden, som inkommer, innan omdispositionen hinner vidtagas, får handläggas i nuvarande ordning. Som en konsekvens av omläggningen följer å andra sidan, att riksbankens befattning med fonden inskränkes till att enbart avse förvaltningen av dessförinnan beviljade lån.

Vidare erinrar fullmäktige om att fullmäktige under förarbetena till 1955 års stödlån framhöll bl. a., att lån borde beviljas endast i sådana fall, då verkligt behov av ekonomiskt bistånd föreläge, att synnerlig restriktivitet borde iakttagas, när det gällde medgivande att överskrida den normala maximigränsen för lånen, samt att såsom huvudregel borde gälla, att säkerhet skulle krävas för lånen, såvitt ej särskilda skäl undantagsvis föranledde till annat. Även om fullmäktige finner det påkallat, att stödlångivningen nu återupptages, anser sig fullmäktige med hänsyn till erfarenheterna vid förvaltningen av tidigare utlämnade stödlån böra betona vikten av att nämnda krav iakttagas vid långivningen.

Emot den av jordbruksnämnden föreslagna räntan på de nya stödlånen

har fullmäktige icke något att erinra. Fullmäktige måste däremot bestämt ifrågasätta lämpligheten av nämndens förslag att i fråga om dröjsmålsräntan 1943 års förordning angående ränta å lån från statens utlåningsfonder skall tillämpas. Det skulle nämligen i dagens läge innebära, att samtidigt som stödlåneräntan utginge efter 5,75 procent, dröjsmålsräntan endast skulle uttagas efter 5 procent. Fullmäktige föreslår därför, att dröjsmålsräntan i den nya stödlåneförfattningen i stället preciseras till 1 procentenhet över den vid varje tid gällande stödlåneräntan.

Vad härefter gäller frågan om användning av vissa införselavgiftsmedel anmäler jordbruksnämnden, att nämnden i anslutning till förhandlingar med jordbrukets förhandlingsdelegation — som en av de första åtgärderna i anledning av årets skördekadaver — bemyndigat Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening, att verkställa stödköp av vete och råg, som på grund av mältningsskador icke uppfyller kvalitetsfordringarna för föreningens inlösen. De närmare villkoren för denna stödköpsverksamhet har nämnden angivit i en skrivelse till föreningen, ur vilken följande torde få återgivas.

Stödköpen skall avse frisk och sund och till foder användbar brödsäd, som i fråga om andra kvalitetsegenskaper än rymdvikt och groddhalt uppfyller de för fullgod brödsäd fastställda kvalitetsfordringarna. Priset till odlare skall för vara med 16 1/2 procent vattenhalt utgöra 31 kr. per dt för vete och 28 kr. per dt för råg vid leverans under september månad i kusthamnar. För senare leverans höjes priset med 25 öre per dt och månad fram till januari 1958, då slutpriserna alltså blir 32 kr. per dt för vete och 29 kr. per dt för råg. Vid leverans i inlandshamnar reduceras priset med 50 öre per dt och vid leverans på andra orter verkställs fraktavdrag motsvarande transportkostnad från leveransorten till ur pris- och leveranssynpunkt lämpligast belägna hamnplats. Vattenhalten regleras enligt för fullgod brödsäd gällande regler. I övrigt skall prisreglering icke ifrågakomma.

Stödköpen skall i första hand verkställas genom till föreningen anslutna företag. Vid försäljning till föreningen skall dessa erhålla ett pris, som med 1 kr. per dt överstiger stödköpspriset till odlare.

Beträffande föreningens avsättning av i samband med stödköp inköpt brödsäd för foderändamål inom landet har förutsatts, att sådan försäljning skall ske först vid tidpunkt som med hänsyn till försörjningsläget på foderområdet kan anses moliverad, varvid brödsäden skall bli föremål för denaturering. Export av här avsedd vara förutsattes ske endast om detta med hänsyn till utrymmessituationen eller på grund av finansieringsskäl kan anses påkallat. Föreningen torde inhämta jordbruksnämndens medgivande, innan försäljningar påbörjas.

Av jordbruksnämndens skrivelse till föreningen framgår vidare, att föreningen vid fastställande av inlösenpriserna för 1957 års brödsädsskörd hade utgått från att kostnaderna för dess regleringsverksamhet under innevarande regleringsår skulle stanna vid omkring 22 000 000 kr., vilket skulle möjliggöra en önskvärd avsättning av omkring 10 000 000 kr. till spannmålshandelns konjunkturutmättningsfond, vilken den 1 augusti 1957 uppgick till 24 000 000 kr. I samband med sitt åtagande att verkställa de nu

ifrågavarande stödköpen hade föreningen därför — enligt vad som närmare beröres i omförmälda skrivelse — förklarat sig förutsätta, att de för föreningen till följd av stödköpsverksamheten uppkommande merkostnaderna, i den mån de icke kunde ersättas av under året inflytande införselavgifter för brödsäd, skulle få täckas i särskild ordning.

De här ifrågavarande merkostnaderna har enligt jordbruksnämnden uppskattats, vid särskilt ogynnsamma förhållanden, kunna uppnå en storleksordning av cirka 15 000 000 kr. Till vilka belopp merkostnaderna i realiteten kommer att uppgå blir enligt nämnden givetvis beroende av resultatet av den framtida avsättningen inom eller utom landet av den stödköpta spannmålen.

Jordbruksnämnden framhåller, att nämnden jämväl för egen del ansett skäligt, att en i och för sig påkallad förstärkning av spannmålshandelns konjunkturutmättningsfond såvitt möjligt icke hindras genom den nu beslutade stödköpsverksamheten. Enligt nämndens mening bör därför möjligheter tillskapas att till föreningen Svensk spannmålshandel, för täckande av eventuella merkostnader i samband med stödköpsverksamheten, i mån av behov överföra medel utöver de olika regleringsmedel, som hittills har fått anvisas föreningen. Därvid har nämnden ansett det ligga närmast till hands att överväga ett ianspråktagande för ändamålet av vissa avgiftsmedel, som på grund av redan föreliggande beslut har influtit eller inflyter inom jordbruksregleringens ram. Nämnden anför, att den vid sina överväganden i ämnet — liksom jordbrukets förhandlingsdelegation — stannat för att föreslå, att till ifrågavarande ändamål skall — som en av årets skördeförhållanden betingad extraordinär anordning — kunna tagas i anspråk sådana regleringsmedel, som under innevarande regleringsår inflyter i form av införsel- och tillverkningsavgifter för fodermedel. I samråd med förhandlingsdelegationen förordar nämnden i anslutning härtill även, att för ändamålet skall få användas vissa f. n. odisponerade införselavgifter för ärtor och bönor m. m. Rörande den närmare innebörden av förstnämnda förslag anför nämnden i huvudsak följande.

Användningsområdet för de inom jordbruksregleringens ram under regleringsåret 1957/58 inflytande införsel- och tillverkningsavgifterna för fodermedel är bestämt genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen (IX ht 1957, s. 290—295 och 307 samt prop. 1956: 165; JoU 1957: 31, s. 42—43; rskr. 338; Kungl. Maj:ts brev den 31 maj 1957). Jordbruksnämnden har genom dessa beslut bemyndigats att, efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, till prisregleringarna för ägg och slaktvaror samt mjölk och mejeriprodukter fördela de genom sagda avgifter inflytande medlen mellan resp. Sveriges export- och importförening för ägg, förening u. p. a., Svensk kötthandel, förening u. p. a., och Svenska mejeriernas riksförening u. p. a., under iakttagande av att äggföreningen skall ha viss prioritet till de medel, som inflyter genom införselavgifter på majs och vetekli. Sammanlagda beloppet av de för innevarande regleringsår inflytande införselavgiftsmedlen för fodermedel har tidigare (IX ht 1957 p. 108) uppskattats till 4 750 000 kr. I denna beräkning hade icke upptagits något belopp för införselavgifter för oljekraftfoder, eftersom några dylika avgifter, bortsett från oljekraftfoder av raps, rybs och senap (varav någon import dock icke beräknades),

icke utgick vid den tidpunkt, då beräkningarna gjordes. Enligt sedermera meddelade beslut av jordbruksnämnden utgår emellertid fr. o. m. den 1 mars 1957 införselavgifter jämväl för oljekraftfoder (även annat än av raps, rybs och senap). Avgiftens belopp är fr. o. m. den 17 september 1957 för oljekraftfoder av raps, rybs och senap 8 kr. och för annat oljekraftfoder 7 kr. per dt. Tillverkningsavgift för oljekraftfoder, som inom landet framställs av utländsk råvara, utgår med motsvarande belopp. Avgiftsbeläggningen av oljekraftfodret föranleder i och för sig en avsevärd höjning (i storleksordningen omkring 10 000 000 kr.) av de tidigare beräknade inkomsterna av avgifter på fodermedel. Skörde försämringen innevarande höst med därav följande dels minskning av fodersädsskörden, dels ökad användning av brödsäd till utfodring är ägnad att påverka beräkningarna i olika riktningar. Omfattningen av fodersädsimporten och av avgiftsinkomsterna av denna blir uppenbarligen beroende bl. a. av storleken av den export av stödköpt groddskadad brödsäd, vartill föreningen Svensk spannmålshandel på grund av olika omständigheter kan komma att finna sig föranlåten. Jordbruksnämnden anmäler sin avsikt att, i samband med de redogörelser angående införselavgiftsmedlen, som nämnden senare under hösten 1957 kommer att framlägga i anslutning till årets anslagsäskanden, återkomma med de reviderade beräkningar av inflytande införselavgiftsmedel, vartill nämnden då kan finna anledning.

Vidare anmäler jordbruksnämnden, att nämnden i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation redan beslutat, att av de för foderimport och foder tillverkning under innevarande regleringsår influtna och inflytande avgiftsmedlen ett belopp av 6 000 000 kr. skall ställas till förfogande för äggregleringen. Nämnden har funnit det motiverat, att möjlighet öppnas att ur återstoden av dessa avgiftsmedel i mån av behov jämväl tillföra föreningen Svensk spannmålshandel vissa belopp. Som skäl härför hänvisar nämnden — förutom till det nyss berörda sambandet mellan fodersädsimporten och en eventuell export genom föreningens försorg — till det förhållandet, att föreningens stödköpsverksamhet i fråga om groddskadad brödsäd uppenbarligen är ägnad att allmänt stödja fodermarknaden inom landet. Nämnden föreslår därför, att bemyndigande lämnas nämnden att, efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, använda avgiftsmedel, som nyss sagts, till fördelning — utom till redan avsedda ändamål inom prisregleringarna för ägg, slaktvaror samt mjölk och mejeriprodukter — jämväl till föreningen Svensk spannmålshandel som ersättning för de merkostnader, som under året under förut angivna förutsättningar kan komma att uppstå hos föreningen.

Vad därefter gäller de medel, som influtit eller inflyter genom upptagande av införselavgifter för arter och bönor, tjänliga till människoföda, ävensom hampfrö, anför jordbruksnämnden, att enligt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen (IX ht 1957, s. 298—299 och 307; JoU 31, s. 42—43; rskr. 338) ifrågavarande medel tills vidare skall reserveras hos nämnden i avvaktan på att Kungl. Maj:t, efter förslag av nämnden, förordnar om medlens användning. Fr. o. m. ingången av september 1956 och hitills har genom upptagande av hithörande införselavgifter (»bundna» till för arter 6 kr., för bönor 20 kr. och för hampfrö likaledes 20

kr. per dt) influtit i runt tal 1 250 000 kr. Under återstoden av innevarande regleringsår har nämnden beräknat, att genom samma införselavgifter kommer att inflyta omkring 500 000 kr. Med hänsyn till beskaffenheten av de varuslag, för vilka avgifterna uttages, ävensom till vad som förut sagts om behovet av en förstärkning av spannmålshandelns konjunkturutmättningsfond har nämnden funnit det lämpligt att föreslå, att medlen, såvitt de hänför sig till import under innevarande regleringsår eller tid dessförinnan, skall få disponeras på samma sätt som införselavgifterna för fodermedel.

Vad gäller frågan om vissa åtgärder i samband med avvecklingen av det avtalsbundna förhållandet mellan staten och Svenska sockerfabriks aktiebolaget torde böra erinras följande. Genom det system för stöd åt sockerbetsodlingen, som införts fr. o. m. den 1 maj 1956, upphörde den dittills tillämpade anordningen med årliga avtal mellan staten och Svenska sockerfabriks aktiebolaget, enligt vilka staten garanterade bolaget täckning för vissa med sockertillverkningen förenade kostnader mot att bolaget var redovisningsskyldigt för sina inkomster av denna tillverkning. Med anledning härav skall en slutavräkning äga rum mellan bolaget och kronan. Avtalet för verksamhetsåret 1955/56 innehåller i likhet med tidigare års avtal en föreskrift, enligt vilken jordbruksnämnden företräder staten i frågor rörande tillämpningen av de i avtalet intagna bestämmelserna om kostnadsgaranti och avräkning. På grund härav har mellan bolaget och jordbruksnämnden överläggningar förts angående slutavräkning i samband med avvecklingen av det avtalsreglerade förhållandet. Här om anför jordbruksnämnden i sin omförmälda skrivelse den 2 juli 1957 i huvudsak följande.

Statsregleringens konto utvisade i bolagets bokslut den 30 april 1956 en skuld till kronan av 3 788 224 kr. Samtidigt upptogs på tillgångssidan under rubriken »Statsregleringen för nedskrivning av sockerlagret» en fordran å staten av 17 500 000 kr. Jordbruksnämnden har för granskning av bolagets redovisning anlitat auktoriserade revisorn Bruno Svensson, Stockholm. Denna granskning har resulterat i att ett antal avräkningsposter upptagits till diskussion mellan bolaget och nämnden. I vissa fall har därvid bolaget medgivit betalningsskyldighet. I andra fall har nämnden efter närmare utredning funnit någon fordringsrätt för kronan icke kunna anses föreligga. I ett fall har granskningen lett till att en fordran för bolaget framkommit. I ytterligare andra fall har kompromissberäkningar verkställts. Den betydelsefullaste av de poster, varom förhandlingar förts, har gällt värderingen av bolagets utgående lager av importsocker. Detta hade av bolaget i likhet med tidigare år upptagits till ett värde, motsvarande inköpspris plus utbetald tull. Från nämndens sida har, under hänvisning till att all import skett för statens räkning, hävdats att lagret borde värderas med hänsyn till de vid tidpunkten för lagrets försäljning gällande priserna. Förhandlingarna har på denna punkt lett till en differenspost kronan tillgodo av närmare 4 000 000 kr. Slutresultatet av de förda förhandlingarna innebär, att enighet vunnits om att kronans tillgodohavande hos bolaget vid avtalets upphörande den 30 april 1956 skall utgöra 9 700 000 kr. Vid framräkningen av detta belopp har emellertid ännu icke hänsyn tagits till bolagets förutnämnda anspråk å ersättning med 17 500 000 kr. för nedskrivning av sockerlagret.

Beträffande nyssnämnda post å 17 500 000 kr. anför jordbruksnämnden följande.

Bolagets anspråk å ersättning för lagernedskrivning hänför sig till en år 1953 träffad och av statsmakterna godkänd uppgörelse, enligt vilken bolaget skulle äga rätt att årligen under en period av 10 år vid avräkningar med staten tillgodoräkna sig ett belopp av 2 500 000 kr. Bolagets lager hade till följd av den under åtskilliga år tillämpade avtalsmässiga värderingen kommit att undergå en successiv uppskrivning, vilken framstod som otillfredsställande. Det belopp av tillhoppa 25 000 000 kr., som genom uppgörelsen tillfördes bolaget, skulle användas för nedskrivning av dess lager till närmare anslutning med världsmarknadsprisnivån. Den träffade uppgörelsen redovisades i propositionen 1953: 228, vilken i nu ifrågavarande del lämnades utan erinran av riksdagen (BevU 1953: 56; rskr. 289).

I det mellan staten och bolaget upprättade kontraktet angående socker-tillverkningen m. m. under tiden 1 maj 1953—30 april 1954 intogs sålunda bl. a. en föreskrift, enligt vilken bolaget skulle — oberoende av vad som tillämpades i dess i förvaltningsberättelsen intagna bokslut — äga såsom kostnad tillgodoräkna sig ett belopp av 2 500 000 kr., utgörande en tiondedel av en år 1953 överenskommen nedskrivning med 25 000 000 kr. av sockerlagrets värde. Samma föreskrift har intagits i de under tiden därefter träffade årskontrakten. På grund av föreskrifterna har bolaget vid övergången till det av 1956 års riksdag antagna nya systemet för stöd åt sockerbetsodlingen således tillgodogjorts tillhoppa ($3 \times 2\,500\,000 =$) 7 500 000 kr.

Jordbruksnämnden upplyser, att bolaget nu har hävdats, att bolaget vid avräkningen bör äga tillgodoräkna sig ytterligare 7 årsrater om vardera 2 500 000 kr. eller tillhoppa 17 500 000 kr., därvid den första årsraten får anses ha förfallit till betalning vid bokslutstillfället den 30 april 1957. Nämnden konstaterar vidare, att det nya systemet för sockerregleringen icke lämnar någon möjlighet öppen att i oförändrad form fullfölja den år 1953 träffade uppgörelsen om ersättning åt bolaget för tidigare lageruppskrivning. I samband med de förhandlingar om mittpriser och införselavgifter, som föregick det nya regleringssystemet, tilläts lagervärderingsfrågan ej heller att inverka på beräkningarna. Med hänsyn till angivna förhållanden har nämnden funnit, att bolaget i enlighet med sitt yrkande måste anses berättigat att tillgodoräkna sig återstoden av det år 1953 överenskomna och av riksdagen godkända beloppet.

Som ett slutresultat av den verkställda granskningen och av de på grundval av densamma förda förhandlingarna har jordbruksnämnden följaktligen med stöd av sina befogenheter enligt statsavtalet träffat överenskommelse med bolaget av innebörd, att i samband med avvecklingen av det avtalsreglerade förhållandet mellan kronan och bolaget dels kronan skall tillgodoräknas ett belopp av 9 700 000 kr. per den 30 april 1956, dels bolaget skall tillgodoräknas ett belopp av 17 500 000 kr., förfallande till betalning med 2 500 000 kr. den 30 april vart och ett av åren 1957—1963. Då det emellertid för båda parter framstått som önskvärt att nu erhålla en slutreglering i ett sammanhang, har nämnden vidare upptagit förhandlingar med bolaget angående en uppgörelse av innebörd, att förhållandet mellan kronan och bolaget avvecklas genom en engångsutbetalning till bolaget. Det matematiska

värdet av bolagets successivt förfallande fordran å 17 500 000 kr. per den 30 april 1957 utgör enligt nämnden beräknat efter en räntesats av 5 procent om året omkring 15 200 000 kr. Bolaget har, upplyser nämnden, vid överläggningarna förklarat sig kunna acceptera en uppgörelse av innebörd, att dess fordran per den 1 oktober 1957 omräknas till ett engångsbelopp av 14 000 000 kr., från vilket skall avdragas kronans förenämnda fordran å 9 700 000 kr. samt att, därest utbetalning av det bolaget sålunda slutligen tillkommande beloppet 4 300 000 kr. sker efter utgången av september 1957, å sistnämnda belopp skall beräknas ränta efter 5 procent om året fr. o. m. den 1 oktober 1957.

Jordbruksnämnden anmäler, att uppgörelse av nu angiven innebörd — under förbehåll från nämndens sida av Kungl. Maj:ts godkännande — träffats mellan nämnden och bolaget. Vidare anför nämnden, att därest denna uppgörelse godtages, bolaget således blir berättigat till ett belopp av 4 300 000 kr. Då detta belopp utgör resultatet av den slutavräkning, som föranletts av införandet av det nya prisregleringssystemet, finner nämnden det lämpligt, att medel till gäldande av bolagets fordran får tagas från reservationsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Över förevarande framställning har, som förut nämnts, utlåtanden avgivits av statskontoret och riksräkenskapsverket.

Statskontoret anser sig — i vart fall på föreliggande material — icke kunna taga slutgiltig ställning till frågan om nedskrivningsöverenskommelsen fortfarande äger giltighet och ifrågasätter, om detta spörsmål icke bör bli föremål för domstols prövning. Om överenskommelsen härvid skulle befinnas alltjämt äga giltighet, torde enligt statskontoret för fullföljande av nedskrivningen i enlighet med innebörden av kontraktet av år 1953 anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område kunna anlitas. En ändring av 1953 års överenskommelse innebärande, att bolaget på sätt nu preliminärt avtalats skulle på en gång tillgodoföras de successivt förfallande årsraterna, skulle enligt statskontorets mening förutsätta riksdagens medverkan. Såframt bolaget åter vid en domstolsprövning skulle befinnas icke vara juridiskt berättigat till återstående nedskrivningsbelopp men det likväl skulle anses skäligt, att bolaget beviljas detsamma, anser statskontoret frågan härom böra underställas riksdagen.

Riksräkenskapsverket anför, att för gäldande av ifrågavarande ersättning till Svenska sockerfabriks aktiebolaget enligt ämbetsverkets mening särskilda medel bör äskas av riksdagen eller — om reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område anses lämna tillgång härtill — bemyndigande bör utverkas av riksdagen att för ändamålet anlita nämnda anslag.

Departementschefen

I större delen av vårt land har väderleksförhållandena under september och början av oktober 1957 till följd av ihållande och rikligt regn varit synnerligen ogynnsamma för jordbruksnäringen. På grund av bland annat kylig väderlek försenades redan vårsådden och hämmades utvecklingen av vallar och höstsådda grödor flerstädes avsevärt. Varm väderlek under juli förbättrade emellertid skördeutsikterna. Så sent som under de sista dagarna av augusti kunde man förvänta i genomsnitt mer än normal skörd. Av den av statens jordbruksnämnd förut lämnade redogörelsen framgår, att den 31 augusti icke inträffat någon sådan förändring i produktionsvolymen, som kan föranleda tillämpning av den för innevarande regleringsår gällande, modifierade 4-procentregeln. De föreliggande skördeskadorna har sålunda uppenbarligen till allra största delen uppstått efter skördeuppskattningen den 31 augusti. Denna skall emellertid enligt de för innevarande år fastställda reglerna ligga till grund för en tillämpning av de utav statsmakterna godtagna anordningarna för reglering av produktionsbortfall på grund av felslagen skörd. Såsom jordbruksnämnden framhållit måste därför andra utvägar sökas för att i möjligaste mån lindra de ekonomiska skadeverkningsarna av skördeförsämringen. På grund härav har jordbruksnämnden, såsom förut omnämnts, fått i uppdrag att i samråd med lantbruksstyrelsen utreda omfattningen och arten av de mera väsentliga skadorna på skörden. Enär utredningen av naturliga skäl ännu icke kunnat avslutas, kan någon redogörelse för skadornas omfattning icke lämnas. Det är emellertid redan klart, att i större delen av landet mycket betydande skador uppstått på såväl brödsäd som fodersäd. Ett stort antal enskilda jordbrukare har drabbats av så omfattande skördeskador, att de kommer att få vidkännas ett avsevärt inkomstbortfall och ställas inför allvarliga kreditvärigheter. Katastrofala följder kan därigenom uppkomma för den enskilde. Enligt min mening föreligger därför ett trängande behov av omedelbara åtgärder från statsmakternas sida för att mildra verkningarna av skadorna. Såsom framgår av den föregående redogörelsen har dylika åtgärder i viss utsträckning redan företagits av jordbruksnämnden. Jag åsyftar härmed det av nämnden beslutade förfarandet med stödköp av brödsäd, som på grund av mältningsskador icke uppfyller kvalitetsfordringarna för inlösen av föreningen Svensk spannmålshandel. Skördeförsämringen påkallar emellertid därutöver åtgärder, som kräver Kungl. Maj:ts och riksdagens medverkan.

Med hänsyn till vad som anförts i ärendet kan man enligt min mening icke invänta resultatet av det åt jordbruksnämnden uppdragna utredningsarbetet. Vissa hjälpåtgärder bör snarast möjligt vidtagas. Jag ansluter mig därför till jordbruksnämndens, av lantbruksstyrelsen och jordbrukets förhandlingsdelegation biträdda förslag om att åstadkomma möjligheter till stödlån för sådana jordbrukare, som på grund av felslagen skörd lidit väsentlig förlust och fördenskull behöver ekonomiskt bistånd.

Vad angår den närmare utformningen av reglerna för stödlånen anser jag, att dessa lämpligen bör i väsentliga delar anknyta till de bestämmelser, som enligt kungörelsen 1955: 593 gäller för dylika lån i anledning av 1955 års skördeskador. Såsom förutsättning för lån bör sålunda gälla, att jordbrukaren på grund av felslagen skörd år 1957 har lidit väsentlig förlust och av denna anledning är i behov av ekonomiskt bistånd samt att han gjort vad på honom ankommit för att motverka förlusten. Liksom år 1955 torde vidare lån som regel ej böra beviljas till högre belopp än som motsvarar två tredjedelar av den inkomstminskning, som skadorna beräknas ha medfört. På skäl, som anförts av jordbruksnämnden, synes i olikhet med vad fallet var år 1955 dylika lånemöjligheter i år icke vara erforderliga för handels-trädgårdsmästare.

Bland annat med hänsyn till det angivna syftet med lånen bör dessa även denna gång löpa med ränta. Räntefoten, som för 1955 års stödlån utgör 4,5 procent, synes med anledning av den förändring i det allmänna ränteläget, som sedermera ägt rum, böra bestämmas till 5,75 procent. Jag förutsätter dock att, därest det allmänna ränteläget skulle föranleda därtill, Kungl. Maj:t skall äga under löpande lånetid besluta om ändring av denna räntesats. Dröjningsräntan, som skall erläggas å amorteringsbelopp respektive uppsagt kapitalbelopp, som ej erlagts inom föreskriven tid, bör bestämmas till en procentenhet högre belopp än den vid varje tidpunkt gällande räntesatsen å lånen.

Beträffande 1955 års stödlån gäller, att vissa låntagare är befriade från att erlägga ränta under de 2 första åren av lånets löptid för visst lånebelopp. Jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen har föreslagit, att denna räntefrihet skall slopas. För min del finner jag mig emellertid med hänsyn till den föreliggande situationen icke kunna biträda detta förslag. Enligt min mening bör räntefriheten bibehållas i oförändrad form. Detta innebär, att låntagare, vars brukningsenhet icke innehåller mer än 20 hektar åker samt till åker omräknad ängs- eller betesmark, skall åtnjuta räntefrihet för belopp upp till 3 000 kronor under de 2 första åren av lånetiden. Lantbruksnämnderna bör vidare undantagsvis kunna medge låntagare, vars brukningsenhet innehåller mer än 20 hektar åker, samma förmån, om brukningsenheten på grund av mindre lämplig form eller beskaffenhet ur lönsamhetssynpunkt ej är bättre än en genomsnittlig bärkraftig brukningsenhet under nämnda arealgräns. I fråga om lånebelopp, för vilket ränta skall utgå, bör räntan för nämnda båda år läggas till kapitalbeloppet samt där efter förräntas och amorteras i samma ordning som detta.

Liksom för 1955 års stödlån bör för ifrågavarande stödlån amorteringstiden fastställas till normalt 5 år, dock med möjlighet till förlängning till högst 10 år, därest så anses påkallat med hänsyn till låntagarens ekonomiska ställning eller eljest särskilda skäl finnes. I undantagsfall, då särskilt ömmande skäl föreligger, bör förlängning till högst 15 år kunna medges. Vidare synes låntagarna — i likhet med vad som gäller beträffande 1955 års lån — böra erhålla 2 års amorteringsfrihet. Likaså bör det första amorte-

ringsbeloppet avpassas så, att amorteringen de därpå följande åren kommer att utgå i jämna 10-tal kronor.

Såsom fallet var beträffande stödlånen år 1955 bör, i anslutning till vad som gäller för avskrivningslån för inre och yttre rationaliseringsåtgärder, för de nu ifrågavarande lånen som regel krävas säkerhet, som kan anses tillfredsställande ur det allmännas synpunkt. Det är emellertid tydligt, att rigorösa fordringar härvidlag lätt kan medföra, att den hjälp, som åsyftas med den föreslagna låneverksamheten, icke blir effektiv. Jag vill därför understryka vad som anfördes i enahanda fråga år 1955, nämligen att anspråken på säkerhet icke får sättas så höga, att de otillbörligt försvårar långivningen i sådana fall, där det med hänsyn till lånesökandens personliga egenskaper och förhållanden i övrigt finnes anledning antaga, att han skall fullgöra sin betalningsskyldighet. I enlighet med 1955 års bestämmelser bör kravet på en ur det allmännas synpunkt tillfredsställande säkerhet kunna efterges, om det — oavsett lånebeloppets storlek — möter svårigheter för sökanden att ställa nyssnämnda säkerhet eller om eftergift eljest kan befinnas motiverad med hänsyn till beloppets ringa storlek och omständigheterna i övrigt. Förutsättningen för eftergift bör emellertid städse vara, att lantbruksnämnd finner sannolikt, att sökanden skall fullgöra sin betalningsskyldighet. I fråga om mindre lån bör liksom år 1955 säkerhet som regel icke fordras.

I likhet med vad som gäller för 1955 års stödlån bör lantbruksnämnd äga rätt att uppsäga stödlån till betalning å tid, som lantbruksnämnden bestämmer, om låntagaren överlåter den brukningsenhet, som han innehade, då lånet beviljades, eller väsentlig del därav till ny ägare ävensom för det fall, att låntagaren är arrendator och brukningsenheten övertages av ny brukare. I enlighet med jordbruksnämndens förslag bör den 30 november i regel angivas såsom förfallodag i lånevillkoren.

Även i fråga om administrationen av den föreslagna låneverksamheten bör enligt min mening samma bestämmelser gälla som för 1955 års lån. Detta innebär, att lantbruksnämnderna, till vilka ansökan skall ställas, skall pröva sökandes behov av lån, lånebeloppets storlek samt amorteringstidens längd. Därjämte bör det åligga lantbruksnämnd att besluta, huruvida säkerhet skall ställas, samt fastställa beskaffenheten av sådan säkerhet. Det bör vidare ankomma på lantbruksnämnd att avgöra, om sökande skall medges räntefrihet i enlighet med förenämnda grunder. Besked om beslutet skall översändas till riksbanken. På riksbanken bör därefter ankomma att införskaffa skuldförbindelse och eventuella säkerhetshandlingar, granska dessa handlingar samt utbetala lånebeloppet till sökanden. Kan denne icke lämna den föreskrivna säkerheten, skall riksbanken göra anmälan därom till lantbruksnämnden, vilken har att, om den så finner påkallat, upptaga frågan om säkerheten till förnyad prövning. Jag förutsätter, att liksom tidigare ett nära samarbete skall uppehållas mellan lantbruksnämnden och riksbanken, så att ärendenas behandling underlättas och dubbelarbete undviks.

Riksbanken skall omhänderha själva förvaltningen av stödlånen. Beslut

om uppsägning av lån skall emellertid liksom tidigare ankomma på lantbruksnämnd. I låneverksamheten, som skall äga rum under lantbruksstyrelsens överinseende, bör lantbruksnämnderna även samarbeta med hushållningssällskapen. Lånen torde på samma sätt som förut utlämnade stödlån böra redovisas på riksbankens delfond av fonden för låneunderstöd. Frågan om ersättning till riksbanken för förvaltningen av de tidigare lånen har i avbidan på vidare erfarenheter ännu icke avgjorts. Vid sådant förhållande torde det även böra anstå med att bestämma gottgörelsen för riksbankens arbete med de nu föreslagna lånen.

Ansökan om stödlån bör göras senast den 10 december 1957. Hinder bör dock icke föreligga att till prövning upptaga ansökan, som inkommer efter nämnda dag, därest särskilda omständigheter föreligger. Då behovet av lån är trängande, är det angeläget, att ansökningarna upptages till behandling så snart de kommit vederbörande lantbruksnämnd tillhanda, ävensom att prövningen av säkerheten och utbetalningen av lånebeloppet verkställas utan dröjsmål.

I överensstämmelse med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats ett förslag till kungörelse om stödlån till jordbrukare. Förslaget torde få fogas till detta protokoll som *bilaga*.

Vad beträffar finansieringen av den sålunda föreslagna låneverksamheten har jordbruksnämnden erinrat om att av det under kapitalbudgeten, statens utlåningsfonder, till fonden för supplementär jordbrukskredit å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1956/57 anvisade investeringsanslaget å 50 000 000 kronor kvarstår odisponerat ett sammanlagt belopp av omkring 44 300 000 kronor. Jordbruksnämnden föreslår, att de nu odisponerade medlen i sagda fond skall överföras till fonden för låneunderstöd och användas till utbetalande av stödlån på grund av innevarande års skörde-skador. Det är givetvis icke möjligt att för närvarande med någon tillförlitlighet beräkna medelsbehovet. Den av jordbruksnämnden föreslagna åtgärden torde emellertid i nuvarande läge vara till fyllest. Kungl. Maj:t torde sålunda böra hemställa hos riksdagen dels om bemyndigande att till fonden för låneunderstöd under rubriken Stödlån till jordbrukare överföra den å Statens utlåningsfonder: Fonden för supplementär jordbrukskredit odisponerade behållning, som kvarstår, sedan de ansökningar om lån ur fonden, som inkommit före den 1 december 1957, handlagts i nuvarande ordning.

Som förut nämnts, har jordbruksnämnden i anslutning till förhandlingar med jordbrukets förhandlingsdelegation — som en av de första åtgärderna i anledning av 1957 års skördeskador — bemyndigat föreningen Svensk spannmålshandel att verkställa stödköp av vete och råg, som på grund av mältningskador icke uppfyller kvalitetsfordringarna för föreningens inlösen. I fråga om de närmare villkoren för denna stödköpsverksamhet samt överläggningarna mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlings-

delegation om täckandet av de för föreningen uppkommande merkostnaderna till följd av sagda verksamhet torde jag få hänvisa till jordbruksnämndens förut återgivna redogörelse. Här torde böra erinras om att enligt beslut av 1956 och 1957 års riksdagar de under regleringsåret 1957/58 inflytande införselavgifterna för fodermedel samt tillverkningsavgifterna för oljekraftfoder, efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, skall fördelas till prisregleringarna för ägg, slaktvaror samt mjölk och mejeriprodukter, under iakttagande av att införselavgifterna för majs och kli i första hand skall användas för äggprisregleringen. Jordbruksnämnden har upplyst, att nämnden i samråd med förhandlingsdelegationen redan beslutat att av sagda avgiftsmedel för innevarande regleringsår ställa ett belopp av 6 000 000 kronor till förfogande för äggprisregleringen. Vidare har jordbruksnämnden upplyst, att en under år 1957 införd avgiftsbeläggning av oljekraftfoder beräknas medföra en avsevärd höjning av de tidigare beräknade inkomsterna av avgifter på fodermedel. Minskningen av fodersädsskörden och den väntade ökade användningen av brödsäd till utfodring är enligt nämnden ägnad att påverka avgiftsinkomsterna i olika riktning. Inkomsterna av fodermedelsavgifterna beräknas emellertid överstiga vad som redan avsatts för äggprisregleringen.

Med hänsyn till att föreningen Svensk spannmålshandels stödköpsverksamhet i fråga om groddskadad brödsäd är ägnad att allmänt stödja fodermarknaden inom landet ävensom till sambandet mellan fodersädsimporten och en eventuell export av nyssnämnd brödsäd genom föreningens försorg har jordbruksnämnden, i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, hemställt om bemyndigande att — utöver de regleringsmedel, som hittills fått anvisas föreningen — efter samråd med förhandlingsdelegationen använda avgiftsmedlen för fodermedel till fördelning, utom för redan avsedda ändamål, jämväl till föreningen som ersättning för de merkostnader, som under regleringsåret 1957/58 kan uppstå hos föreningen under de i nämndens skrivelse angivna förutsättningarna. Efter överväganden har jag — med beaktande av vad jordbruksnämnden i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation anfört i denna fråga — funnit mig böra framlägga förslaget. Dessutom har jag ansett mig böra biträda jordbruksnämndens, likaledes i samråd med förhandlingsdelegationen, framlagda förslag att få använda de medel, som influtit eller beräknas inflyta under innevarande regleringsår genom upptagande av införselavgifter för ärter och bönor, tjäniliga till människoföda, samt hampfrö på samma sätt som införselavgifterna för fodermedel. Jag betraktar emellertid därvid denna användning av samtliga ifrågavarande avgiftsmedel som en av årets skördeförhållanden betingad extraordinär anordning.

Jag torde därefter få behandla statens jordbruksnämnds framställning om godkännande av en av nämnden — under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande — ingången slutuppgörelse angående avvecklingen av det avtalsbundna förhållandet mellan staten och Svenska sockerfabriks aktiebola-

get samt om anvisande av medel för fullföljande av denna uppgörelse. Den överenskommelse om nedskrivning av sockerlagren, som intagits i 1953 och senare års av riksdagen godkända sockeravtal, äger enligt min mening fortfarande giltighet. Spörsmålet bör sålunda — i motsats till vad statskontoret ifrågasatt — icke bli föremål för domstols prövning. Överenskommelsen har emellertid — såsom framgår av jordbruksnämndens skrivelse — icke beaktats vid införandet år 1956 av det nya prisregleringssystemet för jordbruksprodukter och kan numera icke fullföljas i oförändrad form. Enligt sockeravtalen äger jordbruksnämnden företräda staten i frågor rörande tillämpning av bestämmelserna rörande sockerbolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader. Med hänsyn härtill samt i enlighet med avtalsbestämmelserna i övrigt har jordbruksnämnden efter avtalens upphörande föranställt om slutavräkning med bolaget. Den härvid gjorda överenskommelsen om ömsesidigt tillgodoräknande av vissa belopp föranleder ingen erinran från min sida.

Den av jordbruksnämnden träffade överenskommelsen innebär emellertid även en ändring av 1953 och senare års sockeravtal, när — som förut angivits — avtalet numera icke kan fullföljas i oförändrad form. Den successiva nedskrivning av sockerlagrens värde, som i nämnda avtal tillerkänts sockerbolaget, har nämligen i den nu föreliggande överenskommelsen omräknats till ett engångsbelopp per den 1 oktober 1957, varjämte bolaget å sin nettofordran å kronan tillerkänts ränta efter 5 procent om året från sagda dag. Enligt min mening bör den mellan jordbruksnämnden och sockerbolaget träffade slutuppgörelsen godkännas även i denna del. Den av mig sålunda förordade ändringen av 1953 och senare års av riksdagen godtagna sockeravtal bör emellertid underställas riksdagen för godkännande. Till fullföljande av överenskommelsen bör jordbruksnämnden bemyndigas att anlita medel ur anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

I detta sammanhang torde få anmälas, att Kungl. Maj:t — i anledning av en utav Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening, med tillstyrkan av statens jordbruksnämnd gjord ansökning och efter hörande av fullmäktige i riksgäldskontoret — genom beslut den 4 oktober 1957 hemställt till fullmäktige i riksgäldskontoret att för tiden fram till den 1 juni 1958 — utöver tidigare 140 000 000 kronor — ställa ytterligare 50 000 000 kronor till förfogande såsom rörlig kredit åt föreningen. Vidare har Kungl. Maj:t på framställning av jordbruksnämnden lämnat utan erinran, att nämnden företager en temporär minskning av beredskapslagren av majs och oljekraftfoder under 15 000 respektive 65 000 ton. Kungl. Maj:ts beslut utgör ett led i de åtgärder, som vidtagits för att mildra verkningarna av 1957 års skördeskador.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

1) att medge, att stödlån med anledning av 1957 års skördeskador må utlämnas i enlighet med de grunder, som förordats i det föregående;

2) att medge, att den behållning å förut omförmälda, tidigare under Statens utlåningsfonder anvisade investeringsanslag till Fonden för supplementär jordbrukskredit, som kvarstår, sedan de ansökningar om lån ur fonden, som inkommit före den 1 december 1957, handlagts i nuvarande ordning, må överföras till Fonden för låneunderstöd och under benämningen Stödlån till jordbrukare användas till bestridande av kostnaderna för stödlånen;

3) att lämna utan erinran vad i det föregående anförts beträffande användningen av dels de medel, som under regleringsåret 1957/58 inflyter genom upptagande av införselavgifter för fodermedel samt avgifter för oljekraftfoder, dels de medel, som under regleringsåret 1957/58 inflyter eller dessförinnan influtit genom upptagande av införselavgifter för ärter och bönor, tjänliga till människoföda, samt hampfrö; samt

4) att godkänna vad i det föregående anförts beträffande slutuppgörelsen per den 1 oktober 1957 mellan kronan och Svenska sockerfabriks aktiebolaget.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ulla B. Silén

Förslag
till
kungörelse om stödlån till jordbrukare

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Jordbrukare, som på grund av felslagen skörd år 1957 lidit väsentlig förlust och av denna anledning är i behov av ekonomiskt bistånd må, därest han gjort vad på honom ankommit för att motverka förlusten, kunna erhålla lån av statsmedel enligt bestämmelserna i denna kungörelse.

2 §.

Låneverksamheten skall omhänderhavas av lantbruksnämnderna under medverkan av riksbanken på sätt i 8 § stadgas. Verksamheten skall såvitt angår lantbruksnämnderna stå under lantbruksstyrelsens tillsyn.

Lantbruksnämnderna äga bevilja lån i den utsträckning Kungl. Maj:t efter framställning av lantbruksstyrelsen anvisar medel därtill. Vid låneverksamhetens bedrivande skola lantbruksnämnderna samarbeta med hushållningssällskapen.

3 §.

Lån må i allmänhet ej beviljas till högre belopp än som motsvarar två tredjedelar av den förlust sökanden beräknas hava lidit.

För lån skall ställas säkerhet, som lantbruksnämnden finner tillfredsställande ur det allmännas synpunkt. Från detta krav må göras eftergift, om det möter svårigheter för sökanden att ställa dylik säkerhet eller om sådan eftergift eljest finnes motiverad med hänsyn till beloppets ringa storlek och omständigheterna i övrigt. Eftergift i fråga om säkerhet må dock medgivas allenast om nämnden finner sannolikt, att sökanden kommer att fullgöra sin betalningsskyldighet.

4 §.

A lån skall gäldas ränta efter 5,75 procent om året. Under de två första åren åtnjutes dock räntefrihet för belopp upp till 3 000 kronor under förutsättning att låntagarens brukningsenhet ej innehåller mer än 20 hektar åker samt till åker omräknad ängs- och betesmark. Om särskilda skäl därtill föreligga må räntefrihet som nyss sagts medgivas jämväl låntagare, vars brukningsenhet innehåller mer än 20 hektar åker men på grund av mindre lämplig form eller beskaffenhet ur lönsamhetssynpunkt ej är bättre än en genomsnittlig bärkraftig brukningsenhet under nämnda arealgräns.

I fråga om belopp, för vilket räntefrihet icke åtnjutes de två första åren, lägges räntan för dessa år till det beviljade lånebeloppet.

Därest det allmänna ränteläget skulle därtill föranleda, äger Kungl. Maj:t besluta om ändring av räntesatsen under löpande lånetid.

5 §.

Lån är amorteringsfritt under två år och skall därefter återbetalas genom avbetalning med en femtedel om året, varvid dock första amorteringsbeloppet må avpassas så, att amorteringen de därpå följande åren utgår i jämna tiotal kronor. Om särskilda skäl föreligga, må lantrbruksnämnden medgiva förlängning av amorteringstiden till högst tio år eller i undantagsfall till högst femton år.

6 §.

Ränta och amortering skall årsvis i efterskott inbetalas till riksbanken.

7 §.

Ansökan om lån skall göras hos lantrbruksnämnden och skall innehålla uppgift om storleken av den förlust sökanden anser sig hava lidit.

Ansökningen skall vara lantrbruksnämnden tillhanda senast den 10 december 1957. Om särskilda skäl föreligga må nämnden dock till prövning upptaga ansökan, som inkommit efter nämnda dag.

8 §.

I fråga om handläggningen av inkomna ansökningar skall följande gälla. Lantrbruksnämnden prövar om sökanden är i behov av lån samt fastställer lånebeloppets storlek och amorteringstidens längd. Tillika beslutar nämnden, huruvida säkerhet för lånet skall ställas, samt föreskriver beskaffenheten av sådan säkerhet. Nämnden avgör vidare om sökanden skall åtnjuta räntefrihet enligt 4 §. Handlingarna överlämnas därefter, med nämndens beslut i nu angivna frågor, till riksbanken, som har att införskaffa och granska erforderliga låne- och säkerhetshandlingar. Kan föreskriven säkerhet ej lämnas, anmäler riksbanken förhållandet till nämnden. Det ankommer därefter på nämnden att, om nämnden så finner påkallat, upptaga frågan om säkerheten till förnyad prövning.

Beviljat lån utbetalas, mot förskrivning å beloppet, genom riksbankens försorg.

Riksbanken handhaver, med den inskränkning som angives i 9 §, förvaltningen av beviljade lån.

9 §.

Lantrbruksnämnd må uppsäga lån till omedelbar betalning, om det befinnes, att låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande, eller låntagaren åsidosätter sina förpliktelser i fråga om räntelikvid eller amortering. Överlåter låntagaren den brukningsenhet, som han innehade då lånet beviljades, eller väsentlig del därav till ny ägare, eller övertages, i fall då låntagaren är arrendator, brukningsenheten av ny brukare, äger lantrbruksnämnden uppsäga lånet till betalning å tid som nämnden bestämmer. Om uppsägning skall nämnden ofördröjligen underrätta riksbanken.

10 §.

Å amorteringsbelopp eller uppsagt belopp, som ej betalas inom föreskriven tid, skall erläggas dröjsmålsränta beräknad efter en räntesats som med en procentenhet överstiger den för lånet gällande.

11 §.

Uppkommer fråga om avskrivning av fordran på grund av utlämnat lån, skall ärendet underställas Kungl. Maj:t.

12 §.

De närmare föreskrifter som erfordras för tillämpning av denna kungörelse meddelas av lantbruksstyrelsen eller, i fråga om den del av låneverksamheten som handhaves av riksbanken, av denna bank.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.